

COMMENTARIUS.

4. Titulus articuli. — Hæc quæstio, ut ex superioribus constat, solum movetur de influentia capitis, nam de duabus aliis conditionibus, satis ex superioribus constat inventas esse in Christo, proprio quodam et singulari modo : et ita D. Thomas in hoc articulo solum de influentia respondet.

2. Responsio. — Dicitur igitur internam gratiæ influentiam esse propriam Christi capitis; externam vero, quæ est per gubernationem seu jurisdictionem, interdum communicari aliis secundum quandam capitis participacionem. Quæ distinctio difficultate non caret; nam, si est sermo de influxu externo ejusdem perfectionis et excellentiæ cum influxu ipsius Christi, hoc modo nullus habet influxum capitis, nisi Christus ; si vero sit sermo de influxu participato, et dependente a Christo, sic etiam internus influxus gratiæ communicatur aliis ; nam remissio peccatorum ad hunc influxum pertinet, et hæc sacerdotibus communicatur. Respondetur primo, sermonem D. Thomæ esse præcipue de influxu gratiæ, quæ est per modum meriti et redemptiōnis; hic enim est qui proprie cōvenit in Christum, ut est caput Ecclesiæ, et hic non communicatur aliis, qui aliquam rationem capitis participant. Deinde potestas regendi Ecclesiæ, quæ communicatur aliis, qui aliquo modo sunt capita, licet sit inferior potestate Christi, et ab illa manans, tamen, in suo genere, est propria et quasi principalis, sicut potestas aut virtus cause secundæ, vel sicut potestas regia et dominativa, est in suo ordine propria et principalis, quamvis a Deo derivetur; et ideo per hanc potestatem vere constituuntur Pastores Ecclesiæ, superiores, et veluti capita in suo genere, quoad hunc influxum externum; at vero potestas influendi gratiam vel dandi remissionem peccati, omnino est quasi instrumentaria, et ideo non censetur proprie exerceri a ministro ut capite, sed ut ab instrumento ipsius capitis; Christus vero habet potestatem hanc tanquam caput, quia, licet ejus humanitas non possit gratiam efficere nisi ut instrumentum Verbi, tamen nihilominus hoc illi est debitum ratione suæ excellentiæ personalis, et propter suum infinitum meritum; et ideo est veluti causa principalis hujus influxus, ut quæstione 13 explicabitur.

DISPUTATIO XXIII.

DE DIGNITATE ET GRATIA CAPITIS, QUÆ EST IN CHRISTO.

Si hoc loco tractanda essent omnia quæ sub hac metaphora capitis comprehendendi possunt, oporteret quæstiones multas, quas D. Thom. in sequentibus tractat, hue revocare; quia (ut diximus) hoc nomine præcipue indicatur potestas Superioris ad influendum in omnes eos qui sunt veluti partes ejusdem corporis mystici seu politici; unde in præsenti materia ad dignitatem capitis Christi pertinere potest potestas ferendi leges, condendi Ecclesiam, illuminandi, sanctificandi, etc. Et ita sub dignitate capitis continetur non tantum dignitas Redemptoris et Sanctificatoris, sed etiam dignitas Sacerdotis summi, regis, legislatoris, Doctoris, et si quæ sunt aliae similes. Hoc vero loco non agimus de dignitate capitis Christi sub tota hac amplitudine, sed solum in ratione Sanctificatoris, seu Justificatoris, quia solum agimus de hac dignitate in ordine ad gratiam Christi explicandam. Quia vero hæc quæstio hoc sensu explicata omnino pendet ex cognitione meritorum Christi, ideo, ne materias confundamus, brevissime illam expediemus, duo tantum explicando, scilicet, hanc dignitatem convenire Christo respectu omnium creaturarum, eo modo quo illæ sunt capaces effectus hujus potestatis, et quæ sit gratia quæ Christo ut capiti conveniat.

SECTIO I.

Utrum Christus sit totius universi caput, præsertim hominum et Angelorum.

1. Sensus questionis est de Christo homine, ut homo est, seu secundum humanitatem specificative, ut aiunt, id est, an in ipsa huminitate habeat hanc dignitatem, et per eam munus capitis exerceat; de qua tres sententiæ referri possunt. Prima affirmat Christum esse caput hominum tantum, non Angelorum, nec aliarum creaturarum. Ita Altisiod., lib. 3 Sum., tract. 1, c. 4, q. 2; Gabriel indicat in 3, dist. 13, art. 3, dub. 2, ubi dicit Christum ut hominem non esse caput Angelorum, nisi quoad excellentiam et perfectiōnem gratie. Idem tenet Driedo, tract. 2, de Captiv. et redemp. gen. human., c. 2, p. 3, art. 5, prop. 4, fol. 51; Soto, in 4, dist. 49, q. 4, art. 2, in fine, cui sententiæ videntur fa-

DISPUTAT. XXIII. SECT. I.

647

vere multi Patres, qui, ubicumque Paulus dicit Christum esse caput hominum et Angelorum, explicant hominum esse caput secundum humanitatem, Angelorum vero secundum divinitatem, quos infra adducam. Fundamentum vero hujus sententiæ potest esse duplex. Primum, quia Christus, ut homo, non est ejusdem naturæ cum Angelis; caput autem debet esse homogeneum. Secundum, quia Christus non meruit gratiam Angelis. Secunda sententia est, Christum esse caput omnium hominum et Angelorum, quia in omnes potest influere gratiam vel supernaturale aliquod donum, non vero aliarum creaturarum, quia illæ non sunt capaces hujus influxus. Hæc videtur esse D. Thomæ sententia in his articulis, nam primam illius partem aperte docet, secundam vero satis indicat, art. 2, ad 2. Idem Alexand. Alens., 3 p., q. 42, m. 2, art. 1; et alii Doctores, in 3, dist. 13; Richard., art. 2, q. 3; Palud., q. 1, art. 3; Durand., q. 2; Turrcrem., lib. 1 Sum. Eccles., cap. 45 et sequentibus. Tertia sententia est, Christum esse caput non solum hominum et Angelorum, sed etiam creaturarum omnium. Hanc late tractat Galat., lib. 7 de Arcanis cathol. verit., c. 2 et sequent.; et Catherin., lib. de Eximia Christi prædest., quibus favere videtur Orig., hom. 2 in Ps. 36, col. 2, dicens: Christus eu-
jus omne hominum genus, imo fortasse totius creaturæ universitas corpus est, etc. Et Hil-
lar., in lib. de Synodis, ubi ex Conc. Sirm. refert, Christum esse caput omnium, caput autem Christi esse Deum. Quod necessario vi-
detur intelligendum de Christo homine, nam Christus, ut Deus, licet habeat principium, scilicet Patrem, non tamen potest dici caput ejus, cum non sit quid perfectius.

2. Prima conclusio. — *Objectio.* — *Solutio.* *Esse caput Ecclesiæ proprius accommodatur Christo, quam esse cor illius.* — Dico primo, Christum esse caput totius Ecclesiæ, quæ ex hominibus constat, sive in terra militantis, sive in cœlo regnantis. Hæc conclusio est de fide; probatur ex Paul., ad Ephes. 4: *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Ubi constat sermonem esse de Christo homine; præmittit enim: *Suscitans eum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in caelis, et omnia subiectis sub pedibus ejus;* Christus enim non ut Deus, sed ut homo suscitatus est, et illi non tantum ut Deo (quod iam per se habebat), sed etiam ut homini omnia subjecta sunt. Unde Anselm. non incommodate, ibi inquit significatam esse humanita-

tem, quia sicut pes, inferior pars corporis est, ita humanitas est inferior Christi natura. Ac denique Ecclesia non dicitur corpus Christi ut Dei, sed ut hominis; ergo similiter Christus est caput ejus, non tantum ut Deus, sed ut homo; unde c. 4: *Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus;* et c. 5: *Vix caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesia, ipse Salvator corporis ejus,* etc. Et ita interpretantur hæc loca Chrysost., Hierony., Ambros., Theodoret., Theophyl., et alii Patres. Simile est illud ad Colos. 1: *Et ipse est caput corporis Ecclesia,* quem locum tractans Hilari., 8 de Trinit., sub fine, inquit: *Ob dispensationem corporis nostri ipse est caput;* et idem docet Basil., lib. de Spiritu Sanct., c. 5; Augustin., optime, praefatione ad 2 Enarrationem Psalm. 29, et ad Psalm. 139, et serm. 50 de Verbis Dom., et epist. 50, in fine, et 57, in fine, ubi ait, aliter habitare Deum in Christo ut in capite, et aliter in ceteris membris, et lib. 4 de Trinit., c. 42, dicit Christum secundum formam servi esse caput Ecclesiæ. Ratio vero est quam supra, circa art. 4 D. Thomæ, explicatam reliquimus. Et potest confirmari ex Paulo, 1 ad Cor. 42, et alius locis, ubi Ecclesiam dicit esse unum corpus habens diversa membra, quorum diversa sunt munera seu ministeria; ergo oportet ut hoc corpus unum habeat caput, non tantum quasi extrinsecum, quod est Deus, sed etiam veluti intrinsecum, et quasi homogeneum; hoc autem non potest esse nisi Christus, qui inter omnia hujus Ecclesiæ membra eminet, et in omnia influit. Dices: pari ratione posset dici cor Ecclesiæ, quia etiam cor influit, et est membrum principale. Respondetur: quanquam concederetur totum, non esset magnum inconveniens; negatur tamen consequentia cum D. Thoma art. 1, ad 3, quia cordis influentia est occulta et invisibilis, et ideo in Ecclesia potius Spiritui Sancto accommodatur; caput autem habet eminentiam inter alia membra, et influentiam magis visibilem; et ideo hæc metaphora magis accommodatur Christo homini, qui in natura assumpta est caput visible. Sed objicies, quia Christus, ut homo, non habuit sufficientem vim ad influendum in alios; ergo ut sic non potest esse caput. Antecedens patet, tum quia alias omnes homines haberent hanc vim; tum etiam quia sola humanitas non potest esse principium tam perfecti meriti. Respondetur non esse sermonem de Christo ut homine reduplicative, sed specificati-

ve. Unde non excluditur dignitas suppositi divini, sed illa est veluti radix hujus dignitatis, quæ in humanitate et per humanitatem exercetur.

3. Christus solum in hac vita est caput reproborum, perpetuo tamen prædestinatiorum.

— Et ex hac conclusione infertur, Christum esse caput omnium hominum, qui recipiunt, vel possunt recipere influxum ejus, ut circa art. 3 satis explicatum est; et quia omnes homines pro aliquo saltem tempore sunt in statu in quo possunt recipere hunc Christi influxum, ideo simpliciter omnium illorum caput est; aliquorum quidem solum ad tempus, quamdiu in hac vita degunt, scilicet reproborum; aliorum vero perpetuo, scilicet prædestinatiorum, quamvis ipsi non semper illi eodem modo conjugantur; aliquando enim sunt membra illius viva, aliquando mortua, donec ad statum patriæ perveniant, ubi perfectissime illi conjugantur.

4. Sed dubitari hic potest primo de infantibus qui in uteris maternis moriuntur, quia illi nunquam videntur esse membra Christi; non enim postquam moriuntur, ut supra dictum est, nec vero dum vivunt in utero materno, quia etiam ibi non possunt recipere influxum a Christo capite. Hoc dubium tangit gravem difficultatem, alienam vero ab hoc loco, et in materia de baptismo vel de prædestinatione disputandam. Ideo breviter dico, statim ac homo incipit vivere etiam in utero materno, posse dici membrum Christi, quia, per se loquendo, potest recipere influxum ejus, quamvis per accidens interdum impeditatur; aliqui etiam in utero sanctificati sunt per merita Christi, et aliqui etiam, præsertim prædestinati, recipiunt aliquod auxilium per specialem providentiam, saltem mediis parentibus; hoc ergo satis est ut Christus vere sit eorum caput.

5. Secundo, dubitari potest an Christus sit vel fuerit caput Adæ pro statu innocentiae. Nonnulli enim Thomistæ negant; D. Thomas autem, art. 3, expresse dicit Christum esse caput omnium hominum, accipiendo generanter secundum totum tempus mundi; sub hoc vero tempore includitur etiam Adam in statu innocentiae, et est expressa sententia Augustini, cuius verba statim referam. Dico igitur etiam in eo statu fuisse Adam membrum Christi, quia tunc habuit fidem ejus, ut supra, q. 1, art. 3, late ostendi.

6. Secunda conclusio.—Dico secundo: Christus ut homo etiam est caput Angelorum. Hanc

docent Theologi supra in opinione secunda citati. Et probatur primo eidem testimonii citatis ex Paulo, præsertim ad Eph. 1, ubi dicit Christum esse constitutum caput super omnem Ecclesiam; ita enim legit nostra Vulgata Latina, et frequentius Latini expositores, et Gregor., hom. 7 in Ezech. Igitur si super omnem Ecclesiam, ergo super angelicam et humanam, vel super totam universalem Ecclesiam, ex Angelis et hominibus constantem, ut manifeste ibi exponit Hieronymus. Præterea, ad Colos. 2: *Estis, inquit, in illo repleti, qui est caput omnis principatus et potestatis, etc.*; aperte loquitur de Christo homine in utroque loco, ut in superioribus, præsertim disp. 5, satis ostensum est. Tertio, est hæc communis sententia Patrum. Aug., conc. 3 in Psal. 36, inquit: *Caput nostrum Christus est, corpus capitum illius nos sumus, numquid soli nos? Et non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio seculi fuerunt justi, adjunctis etiam legionibus et exercitibus Angelorum, ut illa una civitas fiat sub uno Rege, et una provincia sub uno Imperatore;* Hilar., Psal. 139, circa illa verba: *Caput circuitus eorum: Ut in omnibus, inquit, Sanctis caput Christus est, in omnibus iniquis caput diabolus est.* Et similia habet Aug., in Expos. ejusdem Psalmi, circa illa verba: *Qui cogitaverunt supplantare gressus meos, etc.* Unde potest sumi confirmatio, nam dæmon, eo modo quo est caput malorum, non tantum est caput malorum Angelorum, sed etiam malorum hominum; ergo multo magis Christus non tantum est caput bonorum hominum, sed etiam Angelorum.

7. Ratio vero est, quia ex Angelis et hominibus una Ecclesia, quæ est veluti una spiritualis res publica, constituitur; sed huic Ecclesiae toti Christus præest, et potestatem habet super omnia membra illius; ergo est caput omnium, tam Angelorum quam hominum. Major receptissima est, ut constat ex Hieronymo supra, et August., in Ench., c. 56, et collatione 3 contra Donat. Et in ejus confirmationem nonnulla congerit Turrian., lib. 2 de Dogmat. character., non longe a principio, ubi adducit canonem Concilii Nicæni dicentis, unam esse Ecclesiam in cœlis et in terra. Hinc etiam Sancti frequenter dicunt, homines assumptos esse ad sedes Angelorum reparandas, utpote unum cum eis regnum, unamque Ecclesiam componentes. Minor etiam est certa, nam imprimis per sese maxime decet ut unum politicum corpus unum

habeat caput a quo regatur, ut Augustinus citatis verbis egregie declaravit; et alia similia refert Turrianus supra, ex Theophane, Episcopo Nyss. Denique est hoc maxime debitum Christo Domino, et humanitati ejus, tum ratione unionis, tum ratione infinitorum meritorum. Tandem probatur ex ipso usu, nam imprimis Angeli obediunt Christo, et sunt ministri ejus, unde in Evangelio legimus illi ministrasse; et Paulus ait, *omnes esse administrarios spiritus, propter eos qui hereditatem capiunt salutis;* in hoc autem ministerio Christo homini parent, qui est nostræ salutis auctor, et totius Ecclesiæ gubernator. Unde D. Thomas infra, q. 56, art. 6, dicit Christum judicatum Angelos, saltem quoad ea quæ pertinent ad gubernationem Ecclesiæ. Deinde Christus homo illuminat Angelos, ut Theologi fatentur cum Dion., 7 c. de Cœl. hierar. Denique quod illis meruerit gratiam et gloriam, et consequenter quod in illis habeat perfectum influxum capitum in genere gratiæ, ostendimus infra, q. 19.

8. Objectio. — Solutio. — Sed contra, nam August., in Enchirid., c. 56, solum dicit Christum esse caput Ecclesiæ, quæ est in hominibus. Sed hoc difficultatem non habet, quia, licet Augustinus ibi hoc tantum affirmaverit, non tamen aliud negavit, quod aliis locis expresse asseruit, ut vidimus. Major difficultas est in Chrys., homil. 1, super ad Ephes. 1, circa finem, quem Theophylact sequitur, qui exponunt Christum esse caput hominum et Angelorum; hominum, secundum carnem, Angelorum vero, ut est Deus Verbum. Unde quod ibi dicit Paulus, Christum datum esse caput super omnem Ecclesiam, intelligunt de Ecclesia hominum, quæ omnis Ecclesia dicitur, vel propter partiales Ecclesias, vel propter illam quæ ex Gentibus et Judeis congregatur. Quanquam alii non legant: Super omnem Ecclesiam, sed: Super omnia Ecclesiæ, id est, super omnia Ecclesiæ membra; vel certe dicitur datus caput Ecclesiæ super omnia, id est, ut omnibus bonis eam repletat, ut Anselm. exponit. Denique quod ad Colos. 2 dicitur, Christum esse caput principatum, etc., de Christo ut Deo ab eisdem Græcis exponitur. Respondetur: propter hujusmodi testimonia et expositiones conclusio non est de fide, est tamen multo probabilior propter ea quæ adduximus. Et fortasse Chrysostomus non intendit negare, Christum esse caput Angelorum in humanitate ipsa, sed assignat causam propter quam est eorum caput, scilicet, quia

est Deus; hominum enim posset esse caput, etiamsi tantum homo esset, quamvis non tam perfecte et proprie sicut modo est; respectu vero Angelorum, cum natura humana sit inferior illis, elevata est ad dignitatem capitum ratione divinæ naturæ, seu personæ infinitæ illi conjunctæ.

9. Tertia conclusio. — Dico tertio: Christus aliquo modo dici potest caput creaturarum omnium, non vero eo modo quo Angelorum et hominum. Prior pars declaratur breviter ex illo ad Colos. 1, ubi Christus dicitur, *Primum omnis creaturæ,* quia dignitate et propinquitate ad Deum antecedit omnes, nam et in mente et voluntate Dei fuit primus omnium, ut supra, q. 1, art. 3, ostendimus; et perfectione etiam ac dignitate primus est, ut per se constat. Quod vero ad influentiam attinet, quidam existimant Deum per humanitatem Christi, et ob illius merita, influere in res omnes ipsum esse et naturalem perfectionem. Sed non est hoc verisimile, nec probabili fundamento niti potest; quia, si intelligatur de influxu physico, non est cur fingamus Deum per humanitatem conservare res omnes, aut ad omnium actiones concurrere, quia hoc nec pertinet ad dignitatem assumptæ humanitatis, nec est necessarium ad manifestationem nominis Christi, ut dicetur q. 43. Si vero sit sermo de influxu per modum meriti, solum meruit quæ ad sanctitatem vel beatitudinem pertinent, aut conferunt; nam haec sunt bona ad quæ merita ordinantur, non ad naturalia bona, ut talia sunt; unde Aug., epist. 105, circa med.: *Meruit, inquit, nobis Christus ut justi essemus, non ut homines vel liberi essemus.*

10. Qua ratione dicitur Christus influere in res omnes. — Solum ergo potest dici Christum influere in res omnes, et omnium esse caput, vel quatenus omnibus dominatur, et omnia subjecta sunt sub pedibus ejus, ut Psalm. 8 dicitur, et de Christo exponitur a Paulo, ad Ephes. 1, et ad Hebr. 2; et hoc modo dixit Hier., ad Ephes., Christum esse caput etiam dæmonum, quia est illorum dominus et princeps, et illis potest imperare; vel quatenus per Christi incarnationem res omnes quamdam dignitatem aut nobilitatem suscipiunt, ut supra, q. 1, explicatum est; vel certe quatenus omnibus uti potest ad bonorum salutem; et præsertim quia post diem judicii per Christum omnia renovabuntur, et quendam splendorem et incorruptionem accipient, propter quod dicitur ad Rom. 8, quod *expectatio*

creature revelationem filiorum Dei expectat, nam liberabitur a servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum Dei. Propter quod Theodore et OEcum., exponentes illud ad Hebr. 2: *Ut pro omnibus gustaret mortem, dicunt, Christi mortem omnibus creaturis attulisse emolumen. Et ex his facilis est secunda pars conclusionis, nam influxus, quem habet Christus in creaturas rationales, multo est alterius rationis et excellentior, quam sit influxus in creaturas irrationales.* Deinde Ecclesia tantum ex Angelis et hominibus constans dicitur proprio corpus mysticum Christi, ad quod non pertinent res aliae inferiores tanquam membra vel partes ejus, quia non vivunt spirituali vita hujus corporis, nec ad finem ultimum hujus reipublicae ordinantur, quia revera non sunt capaces ejus, sed sunt quasi res vel bona externa huic corpori seu Reipublicae deservientia. Proprie ergo Christus est caput hujus Ecclesiae, aliarum vero rerum dicetur dominus aut princeps magis quam caput; sicut rex in regno, vel paterfamilias in domo, proprie dicitur caput hominum regni, vel familiæ, aliarum autem rerum, quibus illi homines utuntur, potius dicitur dominus vel gubernator.

11. Sed hoc loco non immerito dubitat aliquis an, sicut Christus dicitur caput hujus corporis, ita etiam possit dici membrum ejus. Solet enim caput esse membrum totius corporis. Quidam Theologi ita loquuntur, quia, considerando totam Ecclesiam ut constantem ex omnibus aliis membris, et suo capite, nihil obstare videtur quin Christus vocetur membrum hujus corporis primum et principale; sic enim videtur loqui Paulus, 1 ad Corint. 12, dicens: *Vos estis corpus Christi, et membra de membro,* id est, de principali membro, quod est Christus. Ita D. Thomas ibi, et in 4, d. 49, q. 4, art. 3, ad 4; Altisiod., lib. 3, tract. 1, c. 4, q. 6; Turrecrem., lib. 1 Sum. Eccl., c. 47. Aliis autem non placet ille modus loquendi, quia ratio membra videtur quamdam imperfectionem includere, quam non includit ratio capitum, nimirum dependentiam aliquam ab aliis membris, et participationem alicuius virtutis seu influxus, sicut naturale caput recipit ab aliis membris alimentum et alia subsidia; Christus vero ita est caput, ut nihil a suis membris recipiat, neque ab illis ullo modo pendeat. Neque est inconveniens in his metaphoricis locutionibus accommodari unum nomen, quod imperfectiōnem non includit, non vero aliud, propter

imperfectionem importatam; et hic modus loquendi mihi magis probatur cum D. Thoma, in 3, dist. 13, q. 2, art. 4, ad ult.; Alens., 3 p., q. 12, memb. 2, art. 4; Marsil., in 3, q. 40. Nec Paulus alio modo loquitur in illo loco ad Corinth.; tribus enim aliis modis exponitur. Primo: *Estis membra Christi de membro,* id est, per ministerium alterius membra, scilicet, ipsius Pauli, per quem Christo uniti fuerant. Ita Anselm. ibi, quamvis non ad litteram. Alia ergo et magis litteralis expositio est: *Vos estis corpus Christi, et membra ad invicem,* seu vicissim; hanc enim vim habet vox græca, ἐξ μέρους; ita indicant ibi Ambros. et Hieron., Claud. et Gagne., et consonant verba sequentia, scilicet: *Et quosdam posuit Apostolos,* etc. Tertia expositio et satis etiam consentanea litteræ est: *Estis corpus Christi, et membra ex parte,* id est, non integrum corpus, neque omnia membra, sed ex parte: Ecclesia enim Corinthiorum non erat integrum corpus Christi, nec continebat omnia Christi membra, sed ex parte, et hoc significat magis proprie vox græca, ἐξ μέρους. Et ita etiam verit Vulgata, ut in margine notatur; sicut ad Rom. 15: *Si vobis ex parte fructus fuero,* græce habetur, ἀπὸ μέρους, et ita exponunt Chrys., Theoph. et Græci, quos Cajetanus sequitur.

12. Ad duo fundamenta prioris sententiae respondetur breviter: ad primum dicitur, non oportere caput mysticum esse omnino ejusdem speciei cum omnibus membris; nam dæmon caput est malorum hominum, et Deus, ut Deus, est caput Christi hominis et Angelorum; non ergo oportet ut caput mysticum sit ejusdem naturæ specificæ, sed satis est ut in gradu intellectuali convenient, et in fine seu beatitudine ad quam tendunt; ita vero convenient natu humana et angelica, quæ in ordine ad supernaturalia bona quasi ejusdem naturæ sunt, eamdemque gratiam et gloriam participant; et ideo dicuntur homines futuri in beatitudine sicut Angeli; hoc ergo satis est ut verissime Christus sit caput Angelorum.

13. Dices: esto non sit necessarium ut caput sit ejusdem naturæ, necessarium tamen videtur ut sit vel æqualis, vel superioris naturæ, quod Christo ut homini non competit; nam in hoc minoratus est ab Angelis, Psal. 8, ad Hebr. 2. Respondeo, neque id esse necessarium, quando excellentia personæ tanta est, ut naturam sibi unitam ad superioris perfectionis ordinem elevet. Imo, sola excel-

lentia gratiæ creatæ posset sufficere, quia personam, quod necessarium est ut sit capax meriti, vel ad operandum; ergo in Christo eadem gratia, per quam humanitas ejus sanctificatur et operatur, est principium merendi; illa vero est gratia unionis, vel habitualis, ut in superioribus ostensum est; eadem ergo fuit principium merendi; ergo illa fuit gratia capitis, quia (ut dixi) nihil aliud est gratia capitis quam gratia quæ est principium merendi aliis, et in Christo eadem gratia fuit principium merendi sibi, et aliis, quia quilibet meritum Christi habuit valorem et efficaciam ad utrumque.

14. Ad secundum, quod est de merito Christi respectu Angelorum, primo negatur assumptum, de quo infra dicetur. Secundo etiam qui hoc negant, non propterea negabunt Christum esse caput; dicent enim sufficere quod influat aliquid pertinens ad accidentalem gloriam, vel supernaturalem cognitionem. Hi vero, qui ita opinantur, non dicent fortasse Angelos fuisse membra Christi etiam ante incarnationem ejus, quia pro eo tempore nihil in eos influebat, quia tunc tantum influere poterat ratione meriti; hoc autem mihi non probatur, quia tota Ecclesia in omnibus membris suis semper fuit Christo conjuncta per fidem vel charitatem, et illius influxum participavit.

SECTIO II.

Quæ fuerit in Christo gratia capitis.

1. *Duplex influxus gratiæ in Christo.* — Ex dictis in praecedenti sectione, constat hanc dignitatem capitis non esse distinctam a dignitate Redemptoris vel Sanctificatoris, quia solum consideramus nunc rationem capitis quoad influxum gratiæ, qui convenit Christo, prout est aliorum Sanctificator. Duplex autem influxus gratiæ intelligi potest in Christo: primus est proprie ac physice effectivus, qui pertinet ad potestatem faciendi opera supernaturalia, de qua dicemus q. 13; alias est per modum meriti, et qui per se ac proprie pertinet ad rationem hujus capitis; unde, quia principium omnis meriti est gratia, ideo gratia Christi, quæ est principium hujus meriti, dicitur gratia capitis; quam propterea omnes Theologi supponunt esse in Christo, tanquam certum, quia necessario sequitur ex dignitate capitis, et ex dicto merito, si tantum vocis significatio, ut jam explicata est, intelligatur.

2. *Dubium.* — Dubitant vero quid sit ista gratia; in quo triplex potest esse dicendi modus. Primus est hanc gratiam esse formam seu rem aliquam distinctam a gratia unionis, et gratia habituali. Sed hic modus neque ullum habet auctorem, nec probabile fundatum; et ideo omnino rejiciendus est; gratia enim, quæ est principium meriti, non est alia ab illa per quam homo sanctificatur, et operatur; imo, ideo requiritur gratia ad meritum, quia requiritur ad sanctificandam

personam, quod necessarium est ut sit capax meriti, vel ad operandum; ergo in Christo eadem gratia, per quam humanitas ejus sanctificatur et operatur, est principium merendi; illa vero est gratia unionis, vel habitualis, ut in superioribus ostensum est; eadem ergo fuit principium merendi; ergo illa fuit gratia capitis, quia (ut dixi) nihil aliud est gratia capitis quam gratia quæ est principium merendi aliis, et in Christo eadem gratia fuit principium merendi sibi, et aliis, quia quilibet meritum Christi habuit valorem et efficaciam ad utrumque.

3. Secundus modus dicendi est, hanc gratiam capitis esse ipsammet gratiam habitualem, quæ secundum essentiam suam, et prout sanctificat animam Christi, et est principium operandi, dicitur gratia habitualis seu personalis; prout vero fuit principium sanctificandi alios, dicitur gratia capitis. Haec est communis sententia Theologorum, D. Thom. hic, art. 5, et aliorum, in 3, dist. 13, ubi Bonav., art. 2, q. 2; Richard., art. 3, q. 2; Gab., art. 3, in fine; Almai., q. 1, in fine; Marsil., q. 10, art. 1, dub. 3; Alens., 3 p., q. 11, memb. 3; et fundamentum est supra factum, quia eadem est gratia sanctificans, et quæ est principium meriti.

4. Tertia vero sententia esse potest, gratiam capitis esse ipsam gratiam unionis. Quæ sumi videtur ex D. Thoma, art. 6, ubi dicit proprium esse Christo esse caput Ecclesiae simpliciter et proprie secundum influxum gratiæ, quia ejus humanitas, ex hoc quod est divinitati conjuncta, habet virtutem justificandi; et videtur etiam sequi ex his quæ supra diximus, animam Christi per gratiam unionis perfectissime sanctificari; sed gratia illa est principium meriti, quæ est forma sanctificans; imo ut D. Thomas dixit, art. 4, sic ut non quilibet forma, quæ dat esse, est principium perficiendi alios, sed illa quæ est forma excellens et perfecta, ita non quilibet gratia sanctificans personam est principium merendi aliis, seu justificandi alios, sed illa quæ est excellens et perfectissima; sed hujusmodi est in Christo gratia unionis, potius quam habitualis. Unde confirmatur, nam gratia habitualis secundum se, quantumvis sit intensa et perfecta ex suo genere, non est principium merendi aliis, neque ad hoc ex natura sua ordinatur; si autem in Christo habet hanc vim, est propter conjunctionem ad gratiam unionis, et propter dignitatem quam in esse gratiæ inde accipit, ut supra declarata.